

Els noms perduts

MANUEL CASTAÑO

Els personatges principals de les novel·les de Xevi Sala (la Bisbal d'Empordà, 1965) no són heroics ni tenen gaires atractius. Més aviat semblen concebuts de tal manera que al lector no li sigui fàcil identificar-s'hi immediatament. El de *Les causes perdudes* (2010) és un mestre sospitós d'abús de menors; el de *En la pell d'un mort* (2013), un expresident que es posa a treballar de guardaespalles d'un candidat xenòfob, i el d'aquesta, un dels últims milicians en actiu d'una organització terrorista basca. D'ETA no se'n parla en cap moment, ni apareixen noms de personatges públics —excepte el cap d'Estat, com a objectiu, i la que va ser coneguda com «la Tigresa», en una breu evocació lasciva—; però sabem de què va tot plegat perquè forma part de la nostra història recent. L'acció passa l'hivern del 2014,

novetats JUDIT PUJADÓ

PESSOA, FERNANDO
Robaiyat
(Cançons de beure)

Selecció i traducció a cura
de Gabriel de la S. T. Sampol
Edicions de la L-L. Girona, 2014

Pessoa va escriure gairebé 200 quartets seguint l'exemple dels *Robaiyat* del poeta persa Omar Khayyam, i van restar inèdits durant 60 anys. Gabriel S. T. Sampol ha seleccionat i traduït aquesta joia poètica on Pessoa celebra la vida i el neguit per la seva brevetat.

potser massa tard —ja que va ser el 2011 que ETA va anunciar el final definitiu de la «confrontació armada»— perquè pugui haver-hi un episodi com el que es relata: un comando despenjat de l'organització, en desacord que aquesta estigui negociant la pau amb el govern, decideix actuar pel seu compte —«a dalt ara hi som tu i jo»— i fer un atemptat especialment cruent. Per això s'instal·len en un petit poble imaginari del Ripollès prop de la frontera —les referències a la tria dels mulats i al camí de la retirada, el que van fer els qui s'exiliaven el 1939, contribueixen a situar-lo en el mapa— on fins i tot un foraster que no pretén res més que passar desapercebut s'adona de seguida que allà hi ha conflictes a punt d'esclatar. I és que «qualsevol poble, qualsevol barri, qualsevol escala de veïns és sempre un recinte tancat amb regles pròpies i gent que no vol que cap estrany vingui a potinejar-les». Un judici com aquest, exemplificat al llarg de tota la novel·la, si d'una banda relativitza el conflicte basc —que vist en perspectiva i atès el poc que l'organització armada ha assolit en termes polítics en la seva hora final, apareix com una manera particularment violenta d'afrontar situacions que es donen arreu—, d'altra és molt pessimista sobre la condició humana, ja que pertot, fins i tot en un idíl·lic poble del Pirineu català, es veu que tothom porta al damunt una càrrega d'odis i rancúnies susceptibles de desencadenar assassinats. Per tot això, més que política és una narració policíaca, amb secrets per amagar, ànsies de venjança i ganes de fugir; es des-

Més que política és una narració policíaca, amb secrets per amagar, ànsies de venjança i ganes de fugir

SALA, Xevi
Esborraràs
les teves petjades

Edicions Proa.
Barcelona, 2014
214 p

senvelopa amb fredor i naturalitat, sense que se li encomani la tensió inherent als esdeveniments, i els personatges actuen amb un cert sentit fatalista. Només se li pot retreure alguna insuficiència de la trama —com ara les converses telefòniques o la tramesa d'explosius per correu, que semblen massa imprudents per a uns que fa anys que treballen en la clandestinitat, o com ara el fet que algú, després de rebre un tret a la nuca que li surt per l'ull, encara tingui temps de dir una última frase abans d'expirar—. El desenllaç, potser una mica precipitat, és tanmateix lleugerament optimista: sempre hi ha una oportunitat per escollir la pau, encara que no tothom sap com arribar-hi.

Domènec Fita amb denominació d'origen

SEBASTIÀ GODAY

Vagi per endavant que qui ha tractat Domènec Fita li conserva una perseverant estimació, sempre vers l'home, gairebé sempre vers la seva obra artística. El biògraf Joan Domènech, o jo mateix, o els qui en algun moment hem mantingut una relació d'amistat, de treball, de joc, d'estudis... ningú no és capaç d'oblidar-lo ni de deixar d'estimar-lo i, és clar, Joan Domènech no s'ha pogut estar de confegir els elements biogràfics de l'artista integral amb el ciment que és la investigació i, també, amb un altre ciment potser més coriàci que és el de l'estimació de les amistats d'en Fita.

Mentre jo llegia el llibre, Fita continuava experimentant, per exemple, en el *mapping* que havia de mostrar a tots els gironins i forasters per les Fires de Sant Narcís de 2014, una tècnica amb la

qual l'artista ha volgut potinejar, crear i subvertir, sempre des de la llibertat i del seu cabdal aprenentatge acadèmic.

El biògraf Joan Domènech ha optat, amb sagacitat, per donar dues dades de naixement: la primera, la de la seva caiguda de la bastida de l'església de Betlem el 13 de desembre de 1953, que el va deixar paraplegic després d'una angoixant hospitalització; i la segona, el 10 d'agost de 1927, quan va ser deixat a les portes de l'Hospici de Girona (avui Casa de Cultura). Ambdues dates són certes. I potser una tercera hauria estat l'any 2006, quan supera una greu malaltia, i el 2007 un atac de cor. Fita és un home, un artista, amb diversos naixements i amb múltiples renaixements artístics, i aquesta és la tasca que el biògraf ha hagut d'explicitar sabent que havia d'esportar per oferir-nos un text amè.

Per a aquesta tasca ingent ha hagut de menester estructurar la publicació de la Diputació de Girona en onze capítols estrictament biogràfics amb l'anteposició d'una naixença a una altra per prosseguir per etapes marcadament indispensables en el seu devenir, des del grup Flamma a la seva pertinença a l'Opus Dei i la seva posterior fugida; de l'Escola d'Art a la Fundació Fita; de les seves residències o taller a Sarrià de Dalt a l'actual a Montjuïc, a Girona. En tots els capítols, però, el biògraf Domènec basteix el fil conductor òbviament amb l'home Fita, però sempre apareixen les amistats: tantes, que fan de l'índex onomàstic del llibre una altra mena de capítol. La feina del biò-

DOMÈNECH I MONER, Joan

**Domènec Fita.
L'home de l'art integrat**

Edició de la Diputació de Girona.

Girona, 2014

296 p

graf ha estat ingent, sigui per la infinitat d'hores de conversa i indagació en el taller de l'artista, sigui en la immersió en els indispensables blocs amb croquis, dibuixos i pensaments escrits que Fita ha anat emplenant al llarg de la seva vida —512 blocs, que per si mateixos poden ser objecte d'estudi—, o sigui en l'arxiu personal que Fita i Àngela Rodeja, la seva muller, van cedir a l'Arxiu de Sant Josep de Girona, o en la revisió de la bibliografia i catàlegs editats al llarg d'aquesta extensa vida. Una feina d'espigolador en una existència homèrica com la d'en Fita. Haurà estat un treball d'ordre a l'interior de l'ordre majestuós amb el qual Fita ha endreçat la seva obra.

En definitiva, *L'home de l'art integrat* és un vast, evocador i amable treball biogràfic del lloretenc Joan Domènec que ajudarà a revisar amb més precisió l'obra gairebé fractal d'aquest entranyable homenot gironí que és Domènec Fita.

GIRONELLA I GRANÉS, JOSEP MARIA
**Els molins empordanesos
baixmedievals**

Llibres del segle.
Girona. 2013. 381 pàgines

Segons l'historiador Marc Bloch, l'expansió dels molins hidràulics coincidí amb la fi de l'antiguitat i la feudalització de la societat europea. Entre finals del segle XIII i inicis del XIV se'n van construir centenars als rius i rieres altmedievals. Gironella els analitza en aquest llibre i respon moltes de les preguntes sobre els seus orígens.

***L'home de l'art integrat
és un treball d'ordre
a l'interior de l'ordre
majestuós amb el qual
Fita ha endreçat
la seva obra***

Crims, quadres i paisatge

JORDI GRAU

Ets a l'Empordà, agafes els Mossos d'Esquadra, hi barreges un o uns quants crims, el Museu Dalí, la màfia russa, bandes de delinqüents internacionals de l'est d'Europa a la recerca dels valuosos quadres del pintor surrealista, un amor de joventut, i et trobes amb *La sang és més dolça que la mel*, la darrera obra del policia empordanès reconvertit en escriptor, Josep Torrent i Alabau (Bellcaire d'Empordà, 1956). Novel·la negra, i de la bona, que va aconseguir per unanimitat el primer Premi Memorial Agustí Vehí de Novel·la Negra, atorgat durant el festival Tiana Negre del gener passat, amb un jurat de primer ordre format per Paco Camarasa, Sebastià Bennasar, Àlex Martín i Jordi Canal.

Ja coneixíem Damià Surrell, el protagonista de les «negres» de Torrent. Mosso d'esquadra de vocació i professió, l'havíem descobert com a inspector a *La Mirora mata els dimarts* i després a *Detalls culinaris*, on, com a sergent, investiga un peculiar crim també a l'Empordà. Sabíem de Surrell, de la seva por al compromís, de la seva afició al tai-txi i la bona cuina, de la seva manera d'investigar, formal però ariscada. Però en aquesta tercera novel·la —i n'hi haurà més— Josep Torrent

ens presenta formalment el personatge. Aquesta sèrie, per ara, va marxa enrere, i ens trobem un mosso, caporal de la Unitat d'Investigació de Figueres, que acaba de rebre la medalla al mèrit policial i a qui la malaltia del seu superior posa al capdavant de la Unitat i de la responsabilitat de resoldre dos casos complexos, que s'interrelacionen però que en un primer moment contenen una falsa pista que el fa anar de corcoll. Això permet a l'autor, sempre aficionat a barrejar vida real amb ficció, a tirar de personatges reals com el professor Josep Maria Uyà, per esbrinar la relació d'una frase del pensador argentí Macedonio Fernández a la boca d'un vigilant del Museu assassinat.

Tot i ser la tercera entrega de la sèrie, aquí coneixem de veritat d'on ve Damià Surrell, i podem entendre algunes claus de les seves històries posteriors. El personatge té contingut i possibilitats de créixer encara més fins a convertir-se en un personatge de referència de la negra catalana, dels quals estem mancats. La novel·la avança amb pas ferm, i l'aparició de les tensions entre cossos policials a casa nostra, el cap amb ganes de protagonisme, la pressió dels mitjans de comunicació i dels polítics sobre la policia i la presència etèria de Gala, de

TORRENT, Josep

La sang és més dolça que la mel

Alrevés Editorial
Col·lecció Crims.cat.
Barcelona, 2014,
336 p

Púbol i Cadaqués i del cap de Creus, li dona la força que li cal per ser considerada una obra important en el camí que ha seguit Josep Torrent. Un llibre absolutament recomanable —i no només per als amants de la «negra», sinó per la seva descripció de l'Empordà—, i un autor que es consolida parlant d'allò que tan bé coneix: el món de la policia catalana.

Un pacient tossut i famós

SEBASTIÀ ROIG

Poc després de l'incendi de Púbol, el fisioterapeuta Joan Prat va rebre l'encàrrec de dirigir la recuperació física de Salvador Dalí. Això el va convertir en un dels privilegiats que podien travessar els murs de Torre

Galatea, gairebé cada dia, per veure el pintor.

Trenta anys després, Prat ha volgut evocar amb respecte aquells dies, quan Dalí era un vell deprimat i capritxós, fràgil i tossut, que alternava els esclats de ràbia i els insults als mitjans de comu-

nicació amb rampells nostàlgics cap al seu passat gloriós.

L'artista, d'entrada, va rebutjar amb virulència els serveis de Prat. Per apaivagar-lo, el terapeuta va acabar recitant-li poemes de Rubén Darío. Amb el pas dels mesos, i havent-se

Aigua que es fa temps, metàfora, símbol, poema...

ASSUM GUARDIOLA

Aquest és l'últim vers que tanca el darrer poema del recull *Gota a gota*, Premi Cadaqués a Rosa Leveroni 2013. És el vers que clou el poemari i el que resumeix la voluntat poètica de l'escriptor: 45 poemes escrits sota l'empara del camp semàntic de l'aigua, estructurats segons el seu símbol i frenats per dues rescloses que n'expandeixen els significats cap a nous viaranyos. Així, gota a gota, cau el sentit de la vida, de manera erràtica i sense rumb, tal com ens explicita el mateix autor a les notes finals: «El símbol de l'aigua en constitueix l'eix temàtic, sense buscar-hi cap coherència (filosòfica, cultural...) que n'unifiqués el resultat; ans al contrari, la voluntat d'aquest viatge ha estat l'afany de recollir tot allò que aquest símbol m'anava suggerint».

L'impuls poètic, per altra banda, que propicia la reflexió i marca el to

dels poemes, neix del vers que el poeta manlleva a Salvador Espriu i que obre el poemari: «Diré del vell foc i de l'aigua». L'aigua i el foc com un joc de contraris, dins aquest món orgànic dels quatre elements, recorrent al llarg dels versos i molt present al poema «El pas de l'aigua...»: «Foc / que el vent empeny / més enllà de l'horitzó de cendres, / el pas de l'aigua ofega els dies».

I així el poeta va combinant poemes més narratius, que flueixen com el curs d'aquesta aigua omnipresent, i poemes més simbòlics que estrañen el llenguatge a la recerca de noves connotacions de significat.

La gràcia i la raó de ser del poemari és el fet que hem apuntat al principi: la falta d'estructura, perquè... com pots estructurar la vida? La vida és els quatre elements que la constitueixen: aigua, foc, terra i aire, com el poeta manifesta molt explícitament al poema «Prop de l'aigua»: «Prop del foc i de l'aigua i de la terra / envoltats pel vent / prop del foc / ran de la mar on creix la terra...». L'aigua és vida, però també és un desert aquàtic. Sovint, però, «la vida s'assembla a la història dels arbres / que, obstinats i incansables, arrelen i busquen les capes freàtiques, / els aqüífers secrets que esquerden les roques».

SALA-VALLDAURA, Josep M.

Gota a gota

Edicions Proa, Els llibres de l'Óssa Menor, núm. 341. Barcelona, 2014. 86 p

A la part titulada «2», el poeta canvia momentàniament d'escenari per mostrar-nos paisatges urbans desencisats, potser perquè, com versifica al poema «Agnosticisme», «Els somnis aterren sempre, / perquè els éssers humans són fets de terra / i a la terra tornen». La terra, física i simbòlica, doncs, guanya protagonisme en aquesta part del poemari i culmina amb el poema «Els cucs de terra», que el poeta es mira com creu que el mira Déu. Joc de miralls abans de tornar als escenaris aqüífers, a l'última resclosa que el condueix, riu avall, cap al final.

L'aigua és temps, és metàfora i és símbol.

PRAT DE LOS MOZOS, Joan
MORENO, Dídac

Calli i treballi. Recuperant Dalí

Edicions Cal·lígraf.
Figueres, 2014. 206 p

guanyat la confiança del pacient, Prat acabaria bregant amb altres tasques, com fer de mitjancer perquè Dalí acceptés rebre les visites d'alguna celebritat. També aprofitaria algun viatge a França per complir encàrrecs dalinians, com recollir una terrina d'ous de cargol, a la xarcuteria Chez Fauçon, o trobar informacions d'un bàlsam a la catedral de Reims.

Malgrat tot, el llibre no ofereix grans revelacions sobre els últims anys

del pintor. Les anècdotes, els acudits o les declaracions que se li atribueixen són poc substancials. Dalí presumeix —i això crida l'atenció— de converses amb Albert Einstein i d'una bona amistat amb Marilyn Monroe.

Però, en el món dalinià, moltes dades inversemblants acaben remetent a un fons de veritat. I el fotògraf Philippe Halsman podria haver estat un bon nexa entre el científic, l'actriu i el geni figuerenc.

Un estiu a Viquipèdia

ADRIÀ PUJOL CRUELLES

Columna publica la darrera novel·la del periodista Màrius Carol, excorresponsal de la família reial espanyola i actual director del diari *La Vanguardia*. Es titula *Un estiu a l'Empordà*.

Marc és un periodista cinquantí i testosterònic que s'ha de traslladar de Londres a Barcelona. Abandona una bona corresponsalia a contracor perquè li encomanen que corri a salvar el diari per al qual treballa. Però pel camí s'haurà d'encarregar d'una herència a l'Empordà. El seu oncle mor i li deixa un casalot amb terres a Fonteta, una mena de caps dels records de la seva adolescència. Un cop instal·lat, passarà un estiu empantanegat en descobertes més o menys glamuroses —la relació de l'oncle amb Romy Schneider—, embolics sentimentals prototípics del *retour d'âge* i enaltiments esbravats sobre tot allò que, segons el clixé, remet a l'empordanitat: tramuntanes, dalins i plans i maragalls, amanides de tomates de pera, masovers homèrics i fil·loxeres bíbliques.

FENOSA, Jordi (Tatay)
Hotel porquí
Torroella de Montgrí, 2014.

L'any 2008 Tatay va començar a publicar les seves tires còmiques al bloc de MesVilaweb. Des del 2012 apareixen cada dissabte a la web del Diari Gran del Sobiranisme. Ara l'edita en paper. El punt de partida d'*Hotel porquí* és que del porc s'aprofita tot, i probablement dels catalans també, si més no, com afirma el seu autor, des de fa 300 anys.

A la presentació de la novel·la a Barcelona, Sergi Pàmies va comparar Màrius Carol amb els escriptors Ferenc Máté i Peter Mayle. En efecte, com el primer amb la Toscana i com el segon amb la Provença, Carol ha toscanoprovençalitzat l'Empordà. Una mica més, hauríem de dir. Al llibre-homenatge *Retrobar la Costa Brava* (2008) i a la novel·la *L'home dels pijames de seda* (2009), presentava els empordans amb tots els tics del noucentisme: llums gregues eternals, paisatges renderitzats i, sota cada dolmen, un geni local.

Un estiu a l'Empordà és una novel·la lleugera, de tòpics allargassats fins a la caricatura. En el personatge que en fa anar l'arjau és difícil no veure-hi un *doppelgänger* de l'autor: es preocupa per la crisi del periodisme, és un dandi urbanita i crepuscular amb força còctels al fetge, i està enamorat de l'Empordà que la *Gauche Divine* va empecar-se entre el Maig del 68 i el mundial de futbol del 1982. Reitera, una vegada i una altra, els llocs comuns que ja van fixar —estiuellant-hi o enraonant-ne— Racionero, Alavedra, Roca, Lacalle, Ribó, Vintró, els Nadal, Maragall, Vilarrasau, Tàpia, Bohigas, Portabella, Bofill, Sentís, Rubert de Ventós, Vázquez Montalbán, Samaranch i José Federico de Carvajal. *Beautiful people* amb gaus diversos d'elegància.

Però això no pot ser un motiu de crítica. Sota cap circumstància. Em consta que *Un estiu a l'Empordà* presenta un volum de vendes i lectors no gens menyspreable. I per tant en aquest sentit no val carregar-se el llibre, dir que es tracta d'una repetició, una més d'entre les *coses vistes*. La trama és distreta i s'hi aprenen coses. I la novel·la lleugera, si està ben feta, és un mèrit que s'ha de reconèixer. No és això, doncs. El que de veritat fa que sigui negligible és que està mal escrita. D'una banda, Carol ha fabricat llistes. Com si es tractés d'un buidat de Viquipèdia, les receptes, els indrets i les

CAROL PAÑELLA, Màrius
Un estiu a l'Empordà

Columna
Barcelona, 2014
237 p

personalitats històriques naufraguen en nomenclàtors indeliberats —dels llocs, gairebé ens en proporciona les coordenades GPS—, a la manera com els periodistes de la pila del greix expel·leixen cròniques grises, funcionàries. De l'altra, els diàlegs són, directament, extractes enciclopèdics, impropis en la parla dels mortals. I, finalment, és sospitós que el guanyador de dos dels premis més ben dotats de les nostres lletres (El Ramon Llull i el Prudenci Bertrana) s'empatolli en una hipotaxi tan desguitarrada. En gramàtica, la hipotaxi és anar subordinant frases —pel cas que ens ocupa, eternament. Aquí és un símptoma que l'autor no té res, absolutament res a dir, a despit que el material de partida sigui *mainstream*. A dreta llei, *Un estiu a l'Empordà* és un catàleg.